



NRC

NORWEGIAN
REFUGEE COUNCIL



ГОЛОСИ ЗІ СХОДУ:

Проблемні питання
реєстрації, документації, реалізації
майнових та житлових прав,
призначення соціальних виплат та пенсій
внутрішньо переміщеним особам

2016

ПОВАГА ПРАВ – ЗАХИСТ ЛЮДЕЙ

Зміст

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
КОНТЕКСТ	6
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ.....	7
Житлові, земельні та майнові права	7
Цивільна та інша документація, реєстрація ВПО та доступ до відповідних послуг	7
ЖИТЛОВІ, ЗЕМЕЛЬНІ ТА МАЙНОВІ ПРАВА	8
Оподаткування нерухомості, розташованої на лінії розмежування та на непідконтрольній уряду території	8
Облік пошкоджень, оцінки та процедури компенсації	10
Пільгове кредитування ВПО.....	14
Створення реєстру нерухомого майна	14
«Експропріації» майна.....	15
ЦИВІЛЬНА ДОКУМЕНТАЦІЯ.....	19
Неможливість перетину лінії зіткнення особами, які постійно проживають на непідконтрольній Уряду України території, що втратили паспорти	19
Неможливість реєстрації місця проживання на непідконтрольній Уряду України території.....	19
Складність процедури отримання паспорта особами, що досягли 14-річного віку (до 01.10.2016 року – 16-річного віку) та постійно проживають на непідконтрольній Уряду України території, а також перетину лінії зіткнення особами, які вперше отримали паспорт.....	21
Складність процедури отримання ВПО соціальних виплат та пенсій	24
РЕЄСТРАЦІЯ ВПО	27
Реєстрація ВПО виключно за особистою заявою	27
Отримання довідки ВПО малолітніми особами	27

Зміст

Скасування довідки ВПО у випадку відсутності особи за своїм місцем проживання понад 60 днів	28
Неможливість отримати статус ВПО у випадку, якщо особа переміщується в межах населеного пункту	29
Відсутність будь-якого спеціального статусу в осіб, які проживають на лінії розмежування	30
Повідомлення про розгляд справи сторін, що мешкають на непідконтрольній уряду території. Вступ у законну силу рішення суду	30
Безоплатна вторинна правова допомога для ВПО	31
Звільнення ВПО та осіб, постраждалих у результаті конфлікту, від сплати судового збору у справах, пов'язаних з конфліктом або переміщенням	31
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ, КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	32
ПОДЯКА	35





Перелік умовних скорочень

NRC	Норвезька рада у справах біженців	ЗМІ	Засоби масової інформації
UNHCR	Агентство ООН у справах біженців	КМУ	Кабінет Міністрів України
HLP	Житлові, земельні та майнові права	КПВВ	Контрольний пункт в'їзду/виїзду
ICLA	Інформування, консультування та надання правової допомоги	НПА	Нормативно-правовий акт
АТО	Антитерористична операція	ООН	Організація Об'єднаних Націй
ВПО	Внутрішньо переміщена особа	СБУ	Служба безпеки України
ЖКГ	Житлово-комунальне господарство	УПтСЗН	Управління праці та соціального захисту населення



Вступ

Цей документ представляє звіт, підготовлений за результатами проведених консультацій між Норвезькою радою у справах біженців (NRC) та місцевими і регіональними органами виконавчої влади, судовими органами, міжнародними гуманітарними організаціями та місцевими неурядовими організаціями, громадськими ініціативами, внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та людьми, постраждалими внаслідок конфлікту в Луганській та Донецькій областях, що стосуються актуальних питань доступу до цивільної та іншої документації, реєстрації ВПО і похідних послуг, що відносяться до житлових, земельних і майнових (HLP) прав. Консультації було проведено протягом 2016 року під час 21 круглого столу та семінарів, а також понад 400 інших дво/багатосторонніх зустрічей з органами місцевого самоврядування та організаціями, що надають гуманітарну допомогу на сході України, а також шляхом прямої взаємодії з 30 000 бенефіціарами в ході реалізації програми

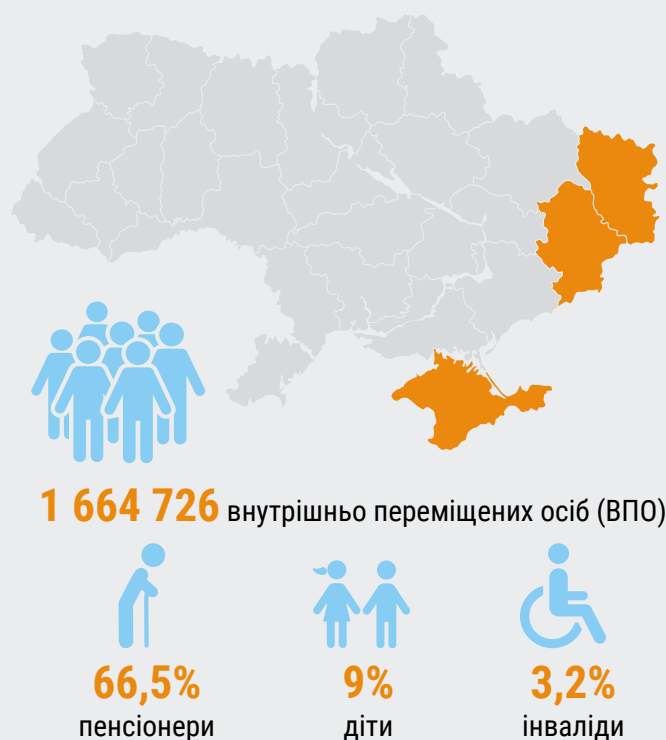
NRC з інформування, консультування та надання правової допомоги (ICLA). Звіт з проблемних питань і наданих рекомендацій під назвою «Голоси зі Сходу» було завершено в рамках проведення круглого столу, що відбувся 27 - 28 жовтня 2016 року в м. Святогірськ за участю більш ніж 40 експертів, у тому числі представників міжнародних, регіональних і національних урядових, міжурядових та неурядових організацій, установ, закладів та організацій.

Основною метою звіту є надання кваліфікованої інформації та пропозицій фахівцями, які працюють на сході України, переважно вздовж лінії розмежування, та які залучені до вирішення ключових проблемних питань та подолання перешкод, котрі переживають ВПО та люди, які постраждали внаслідок конфлікту на сході України, що можуть бути інформативними для стратегії і практичного досвіду NRC та інших гуманітарних організацій, а також для Уряду України.

Контекст

З початку конфлікту на сході України минуло вже два роки, але на даний момент відсутні чіткі перспективи вирішення конфлікту у найближчий час, ситуація з переміщенням затягується та, з великою вірогідністю, продовжиться доти, доки не буде запроваджено перспективне планування, досліджено та реалізовано довгострокові рішення.

За даними офіційної статистики, з березня 2014 року близько 2 700 000 людей залишили свої будинки та переїхали до інших населених пунктів у межах України та до сусідніх країн. Станом на 21 листопада 2016 року, в Україні зареєстровано 1 664 726 внутрішньо переміщених осіб (ВПО), більшість з яких проживає у містах. Від 800 000 до 1 млн ВПО постійно проживають на підконтрольній уряду території – більшість з яких потребує прийняття довгострокових рішень. За даними Міністерства соціальної політики пенсіонери є найбільшою групою (66,5%) серед ВПО, у той час як діти становлять 9% та інваліди – 3,2%. Значна кількість ВПО вирішила не реєструватися або не змогла цього зробити. Для обох груп є ризик подальшого переміщення у разі погіршення рівня безпеки або продовження обмеження постачання продовольчих товарів, місцевих послуг та допомоги.



6

Всеосяжний Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», прийнятий у листопаді 2014 року, та чинна система реєстрації ВПО за місцем проведення їх фізичної ідентифікації надає їм доступ до державної підтримки та допомоги, пенсій та безкоштовного житла на термін до шести місяців з можливістю його продовження. У процесі реєстрації ВПО виникали певні складнощі, пов'язані з окремими категоріями вимушених переселенців, які не зареєстровані або не бажають бути зареєстрованими за об'єктивних причин, включаючи адміністративні перепони для осіб, які не мають необхідної документації, мають новонароджених дітей, яким видані свідоцтва про народження на непідконтрольних уряду територіях, та ВПО, переміщені на непідконтрольній уряду території. ВПО, які через різноманітні обставини не змогли зареєструватися або відмовилися від реєстрації, не можуть отримати пенсії або державну допомогу, яка включає в себе як адресну матеріальну допомогу ВПО, так і регулярні соціальні виплати.

Найбільш вразливою категорією серед ВПО є малозабезпечені та ті, що не можуть орендувати житло та які зазвичай проживають у соціальних центрах. Така категорія ВПО складається з пенсіонерів, людей з обмеженими можливостями та одиноких матерів. Існує прогалина в даних щодо визначення окремих потреб ВПО та проблеми захисту інформації, зібраної для реєстрації, яка має бути оброблена та бути доступною для органів місцевого самоврядування.

Багато громад вздовж лінії зіткнення страждають від постійних обстрілів та позбавлені основних життєво необхідних послуг, таких як водопостачання, електропостачання, медичне забезпечення тощо, оскільки страждають від проявів насильства у регіоні, незважаючи на спроби реалізації угод щодо режиму припинення вогню.

Окрім того, відсутність житлової та земельної політики надалі загострює ситуацію і негативно впливає на НЛР права як ВПО, так і постраждалого від конфлікту населення.

Проблемні питання

ЖИТЛОВІ, ЗЕМЕЛЬНІ ТА МАЙНОВІ ПРАВА

Постраждале від конфлікту населення, яке не має доступу до об'єктів своєї приватної власності у зв'язку з конфліктом, може стати жертвами мародерства або зайняття нерухомості, та яке, в свою чергу, не звільнене від обов'язку здійснювати оплату за житлово-комунальні послуги та податку на нерухомість. Місцеві ради не наділені повноваженнями для видачі свідоцтва про зайняття або «приведення нерухомості у непридатний для проживання стан» об'єктів житлового фонду, що робить неможливим звільнення таких осіб від оплати житлово-комунальних послуг та податків. Окрім того, з доходу фізичних осіб, згідно норм чинного законодавства, утримується податок, що в свою чергу перешкоджає орендодавцям укласти офіційний договір оренди з ВПО, що ставить останніх під загрозу виселення та унеможлиблює оформлення субсидії на житлово-комунальні послуги.

На даний момент не існує ефективних механізмів оцінки та компенсації або реституції пошкодженого, знищеного, зайнятого або замінованого/забрудненого нерозірваними боєприпасами нерухомого майна. Немає реєстра/бази даних пошкодженого або знищеного житла. За відсутності відповідних довідок, власники нерухомості не можуть офіційно підтвердити факт руйнування. Крім того, ВПО мають дуже обмежені можливості для самостійного вирішення своїх житлових проблем у зв'язку з відсутністю державних програм з пільгового кредитування будівництва, відновлення або придбання нового житла.

ЦИВІЛЬНА ТА ІНША ДОКУМЕНТАЦІЯ, РЕЄСТРАЦІЯ ВПО ТА ДОСТУП ДО ВІДПОВІДНИХ ПОСЛУГ

Громадяни України, які проживають на непідконтрольній уряду території та втратили свої паспорти, є «полоненими» такої території у зв'язку з тим, що за відсутності паспорта вони не мають можливості перетнути лінію розмежування. Крім того, тим, кому необхідно відновити свій паспорт або тим, кому видається паспорт вперше, мають

адміністративні перепони та додаткові фінансові витрати, пов'язані з необхідністю тривалого перебування на підконтрольній уряду території на час процедури відновлення / видачі паспорта.

Окрім того, жителі непідконтрольної уряду території, які не мають документів, що засвідчують їх особу, ті, хто народилися на непідконтрольній уряду території або які не можуть зареєструватися за місцем проживання через відсутність відповідних механізмів, не можуть бути зареєстровані як ВПО та користуватися відповідними правами та пільгами. При цьому, реєстрація ВПО та процедури верифікації, що створюють перешкоди для вільного пересування та вибору місця проживання, є додатковим тягарем для постраждалого населення.

Чинне законодавство України прирівнює пенсії до соціальних виплат, незважаючи на відмінність їх правової природи. Крім того, процедура отримання соціальної допомоги та пенсій для ВПО ускладнюється, у результаті чого багато хто з них живе без засобів до існування.

Врешті-решт, немає жодного визнаного статусу (а, отже, будь-якої допомоги з боку держави) для осіб, яким було завдано шкоду, включаючи тілесні ушкодження або моральну шкоду, емоційні страждання, матеріальні збитки, або суттєве було обмежено основні права безпосередньо внаслідок конфлікту на сході України.

Питання, висвітлені в даному документі, не є новими та унікальними з точки зору проблематики внутрішньо переміщених осіб та постраждалого в результаті конфлікту населення, а також представників місцевих та районних органів влади, громадянського суспільства і міжнародної спільноти, які притаманні як для міської, так і для сільської місцевостей східної частини України. Саме з цією метою, експерти пропонують свої розумні та практичні рішення найбільш актуальних питань, що стосуються цивільної та іншої документації, реєстрації ВПО та доступу до послуг, пов'язаних із житловими, земельними та майновими правами.

Житлові, земельні та майнові права

ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ, РОЗТАШОВАНОЇ НА ЛІНІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ ТА НА НЕПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ ТЕРИТОРІЇ

Згідно із статтею 266 Податкового кодексу України платниками податку на нерухоме майно є фізичні та юридичні особи. Об'єктом оподаткування є об'єкт житлової та нежитлової нерухомості, у тому числі його частка.

База оподаткування об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних осіб, обчислюється контролюючим органом на підставі даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та/або на підставі оригіналів документів на право власності.

Особи, що мешкають вздовж лінії розмежування, скаржаться, що на підставі нововведень у податкових правилах у 2016 році платити за своє майно громадянам необхідно буде більше. Головна зміна – з'являється додатковий податок – 25 тис. грн за дуже великі об'єкти.

При цьому гроші мають сплачуватися і за нежитлові приміщення. Зокрема, якщо в селі в однієї людини, крім будинку, є курник, стайня, гаражі, літня кухня та інше і все це перевищує 500 кв. м – він додатково заплатить 25 тис. грн на рік.

Крім того, підвищується податкова ставка з 2% до 3% максимально від мінімальної заробітної плати за кожен «зайвий» квадрат. Ці гроші збирають місцеві ради і вони ж встановлюють ставку від 0 до вже 3% (або по 41,34 грн). Але залишається податкова пільга: 60 кв. м для квартир, 120 кв. м для будинків і 180 кв. м для будинку і квартири (раніше було: 120 кв.м – для квартир і 250 кв.м – для будинків). Це означає, що за кожен квадрат перевищення фізичні особи будуть платити за новими ставками тільки в 2017 році, оскільки в цьому році громадяни повинні оплачувати нерухомість за ставками, які діяли в 2015 році. Тобто ставка податку на нерухомість становить за кожен квадрат перевищення від 0% до 2% від загальної площі (тобто максимум 24,36 грн). Ці ставки також встановлюються місцевими радами.

Відповідно до статті 266 Податкового кодексу України не є об'єктом оподаткування об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, визначені законом. Також не оподатковується житлова нерухомість непридатна для проживання, у тому числі у зв'язку з аварійним станом, визнана такою згідно з рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаної територіальної громади.

Разом з тим, на сьогодні існує нагальна необхідність доповнити перелік об'єктів житлової





та нежитлової нерухомості, що не є об'єктами оподаткування, категорією населених пунктів, що знаходяться в населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення, перелік яких встановлено актом Кабінету Міністрів України; та категорією осіб, житло у яких зруйновано повністю чи пошкоджено частково у зв'язку з проведенням антитерористичної операції, проте не в усіх цих випадках є відповідні рішення місцевих рад про непридатність його для проживання.

З огляду на таке, необхідно підкреслити, що податкові нововведення не враховують реальних обставин, які склались з житлом постраждалих в ході конфлікту громадян, а також їх доходів у зв'язку із безробіттям (закриттям шахт, інших підприємств); у розрахунках враховуються господарські будівлі, також в селах є чимало будинків, побудованих більше ніж півстоліття тому і які постраждали в ході військового конфлікту на сході України.

Також слід зазначити, що на сьогодні з півтора мільйона внутрішньо переміщених осіб більше половини орендують житло. Разом з тим, згідно із статтею 266 Податкового кодексу пільги з податку на об'єкти житлової нерухомості для фізичних осіб не надаються на об'єкти, що використовуються їх власниками з метою одержання доходів (здаються в оренду, лізинг, позичку). З цього випливає, що власник житла, який здає його в оренду внутрішньо переміщеним особам, не має пільги зі сплати податку на нерухомість і повинен сплачувати його, навіть якщо його квартира чи будинок будуть мати площу в межах норми (податкової пільги) 60 і 120 квадратних метрів.

Таким чином окреслені питання потребують нормативного врегулювання шляхом внесення змін:

- до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» шляхом доповнення статтею про звільнення від сплати податку на нерухоме майно, яке знаходиться в населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення»;

- до Податкового кодексу України шляхом доповнення категорією об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, які не є об'єктом оподаткування.

ОБЛІК ПОШКОДЖЕНЬ, ОЦІНКИ ТА ПРОЦЕДУРИ КОМПЕНСАЦІЇ

Згідно з дослідженням Національної академії наук України на підставі даних Мінрегіонбуду України, станом на вересень 2014 року у Луганській області внаслідок бойових дій зазнали значних руйнувань 14 міст обласного підпорядкування (1,6 млн. осіб) та 8 районів (350 тис. осіб), у Донецькій області з 28 міст обласного підпорядкування (3,67 млн осіб) та 18 районів (650 тис. осіб), зазнали значних руйнувань 21 місто (3,39 млн. осіб) та 13 районів (520 тис. осіб);

Разом з тим, достовірних і точних даних про кількість руйнувань не має жоден державний орган.

За інформацією прес-служби Президента України, датованою березнем 2016 року, у результаті бойових дій у Донецькій області було пошкоджено та зруйновано майже 8,5 тисяч житлових будинків (приблизно така сама цифра наводилась і у травні 2016 року на засіданні Комітету Верховної Ради з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства). Щодо Луганської області – за інформацією, приведеною у травні 2016 року на засіданні Комітету Верховної Ради з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства озвучено цифру в 6 тисяч 857 об'єктів, за іншими джерелами – 7,5 тис. будинків.

Однак, офіційних показників у грошовому виразі щодо шкоди, завданої житлу, немає. Як і ніхто з уряду жодного разу не озвучив питання – як влада збирається компенсувати громадянам, які виїхали з непідконтрольної території, і тим, які продовжують жити на лінії



розмежування, матеріальні та моральні втрати – житло, роботу, близьких.

Ключовими міжнародними актами у галузі прав людини, зокрема Загальною декларацією про права людини (ст. 17), встановлено, що «Кожен має право володіти своїм майном як одноосібно, так і спільно з іншими. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна».

Керівними принципами з питань внутрішнього переміщення осіб, складеними Представником Генерального Секретаря ООН та прийнятими в 1998 році, визначено аналогічні права і гарантії внутрішньо переміщених осіб, відображено міжнародні норми в галузі прав людини, які застосовуються державами, що зіштовхнулись з переміщенням осіб всередині країни, іншими органами влади, групами осіб чи окремими особами в їх стосунках з ВПО.

Разом з тим, для осіб, які перемістились або які продовжують залишатися у зоні підвищеного ризику, оскільки не можуть дозволити собі покинути власні домівки через страх втратити останні засоби до існування, залишаються невіршеними питання відсутності компенсаційних виплат за пошкоджене чи зруйноване майно, військова експропріація майна та землі цивільних осіб, забруднення сільськогосподарських угідь недетонованими боєприпасами, неможливість вирішувати у повному обсязі справ, пов'язаних з власністю на непідконтрольній території (продаж, купівля, спадкування).

Стаття 41 Конституції України визначає, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Стаття 48. Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Ці норми знайшли своє відображення також у житловому та цивільному законодавстві.

З огляду на зазначене, необхідно констатувати, що головною передумовою відновлення майнових прав постраждалих осіб має стати фіксація таких руйнувань та збитків.

Однак на сьогодні відсутній визначений чинним законодавством процедурний механізм встановлення і фіксації руйнувань, розмірів збитків (майнової шкоди), спричинених фізичним особам у результаті збройного конфлікту на сході України.

Відсутність підтверджувальних доказів майнової шкоди у майбутньому може призвести до негативних наслідків у частині реалізації майнових прав громадян – ненадання адекватного (на заміну втраченого чи пошкодженого) майна, несплати компенсації майнової шкоди, відновлення, реконструкції пошкодженого майна тощо, що унеможливить таке відшкодування.

В окремих випадках органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади не ведуть облік пошкодженого (зруйнованого) житла. Наприклад, станом на вересень 2015 року не було складено відповідні акти в селі Пшеничне Станично-Луганського району Луганської області та 7 садівничих товариствах, що територіально відносяться до нього (більше 80 об'єктів).

До червня 2016 року після обстрілу 21 січня 2015 року в смт. Новотошківське Попаснянського району Луганської області до мешканців зруйнованого 8-квартирного будинку не приїздила жодна посадова особа, ніякі акти не складались.

У Золотому-4 (Луганська область) по вул. Надії акти складено лише в травні 2016 року.

Там, де органи місцевого самоврядування Луганської та Донецької областей фіксують факти руйнування, ушкодження жилих приміщень за заявами громадян, складеними у довільній формі, шляхом складання актів, вони різні за формою і змістом та без оцінки шкоди, спричиненої такому майну.

У даному контексті слід навести приклад оперативного вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням житлових прав, після стихійного лиха у західних областях України в 2008 році.



Зокрема, за тиждень від дня повені 30 липня 2008 р. постановою КМУ № 688 було затверджено Порядок обстеження майна, пошкодженого унаслідок стихійного лиха, що сталося 23-27 липня у західних областях, який визначив механізм обстеження житлових будинків, квартир (їх частин) незалежно від форми власності та іншої власності громадян; регламентував роботу комісій у контексті повноважень органів влади та самоврядування; оформлення результатів обстежень тощо.

Тому на сьогодні залишається актуальним та необхідним питання розробки нормативно-правового акта щодо порядку фіксації та оцінки збитків майна.

Постановою Кабінету Міністрів України 16 грудня 2015 року № 1094 було затверджено Комплексну державну програму щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року. Утім, державний бюджет на 2016 рік не передбачає видатків на реалізацію даної Програми. Програма розрахована лише на два роки. У деяких пунктах взагалі відсутні терміни, результати виконання та виконавець заходу.

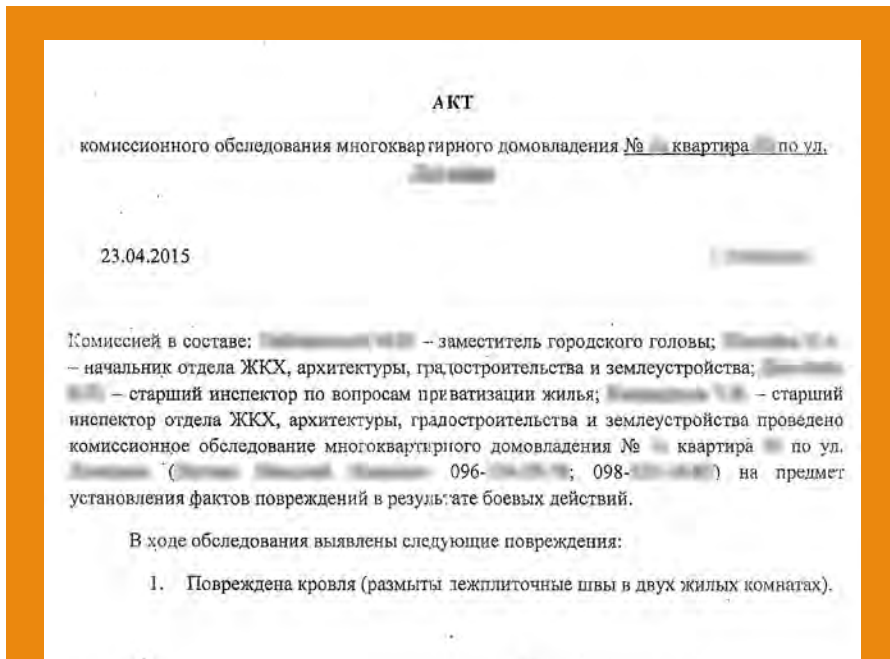
На виконання завдання, визначеного п. 20 Плану заходів «Надання компенсацій переселеним громадянам з урахуванням особливостей шкоди, завданої внаслідок бойових дій і тимчасової окупації частини території України» передбачено захід «унормування на законодавчому рівні механізму оцінювання матеріальної та моральної

шкоди, завданої внаслідок бойових дій і тимчасової окупації частини території України». Виконавцем заходу постановою КМУ визначено Фонд державного майна України. У звіті про виконання Плану заходів за II квартал 2016 року зазначено, що Фонд державного майна України працює над розробкою проекту НПА. У зв'язку з цим для неурядових організацій розширюється поле для співпраці та підтримки робочої групи з напрацювання не лише зазначеного нормативно-правового акту, а й інших проектних ініціатив, визначених цим програмовим документом.

На підставі Порядку фіксації чи порядку обстеження, а також механізму (методології) оцінювання матеріальної шкоди, завданої внаслідок конфлікту, з'явиться можливість створення Реєстру зруйнованого чи пошкодженого майна, об'єктивного обрахування матеріальної шкоди.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про боротьбу із тероризмом», відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону. Проте необхідно зазначити, що такий закон досі не прийнято.

Також слід зазначити, що в Законі «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» відсутні норми щодо забезпечення права на відшкодування майнової шкоди, спричиненої фізичним особам у результаті проведення антитерористичної операції, відновлення, надання іншого адекватного (на заміну зруйнованого) житла тощо.



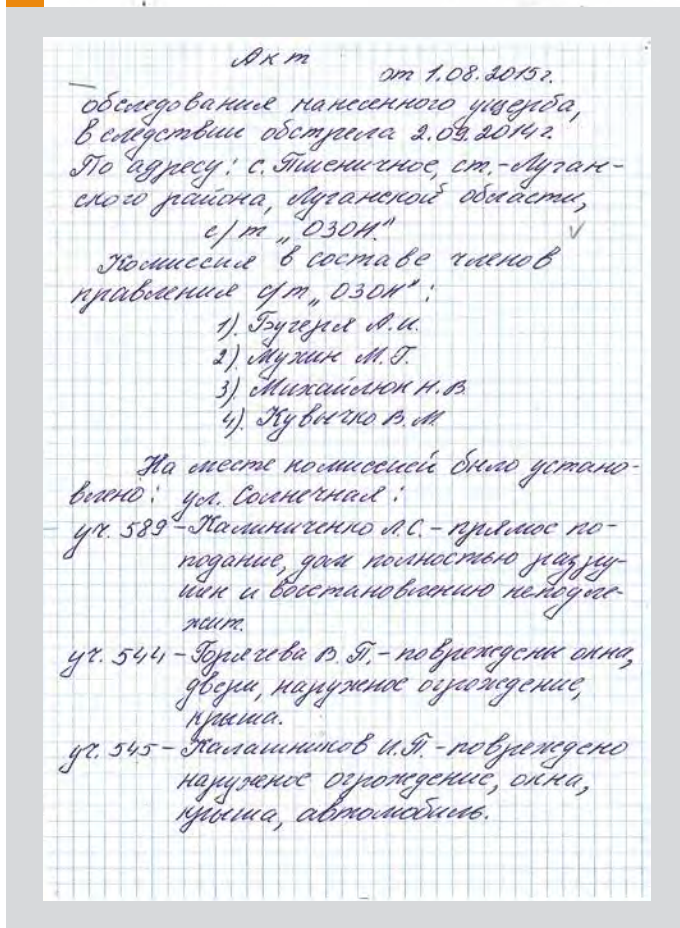
переміщення, вона має право на відшкодування шкоди та компенсацію вартості такого майна. При цьому Законопроектом №2167 Кабінету Міністрів доручається розробити механізм відшкодування шкоди та компенсацію вартості майна.

11.11.2015 року Верховною Радою було зареєстровано проект Закону №3434 «Про внесення змін до Закону України “Про боротьбу з тероризмом” щодо компенсації за пошкоджене житло внаслідок проведення АТО». Метою цього законопроекту є законодавче врегулювання питання компенсації пошкодженого житла внаслідок конфлікту та надання Кабінету Міністрів повноважень з визначення практичних механізмів відшкодування чи компенсації.

24.03.2016 року було зареєстровано проект Закону № 4301 про відшкодування збитків за зруйноване (знищене) або пошкоджене приватне житло особам, приватне житло або приватні домогосподарства яких було пошкоджено (зруйновано) під час проведення антитерористичної операції. «Відшкодування збитків здійснюється за результатами обстеження спеціально створеною

комісією об'єктів, розташованих у населених пунктах на відповідних територіях Донецької та Луганської областей, за винятком тих, що увійшли до переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, затверджених Кабінетом Міністрів України. Відшкодування збитків у населених пунктах, які увійшли до зазначених переліків, здійснюється в тому ж порядку по мірі їх звільнення від окупації».

Таким чином, для неурядових організацій на сьогодні розширюється поле для співпраці та підтримки робочої групи за координації Міністерства тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України з напрацювання найбільш дієвого із законопроектів.



Разом з тим, з приводу компенсації за пошкоджене житло внаслідок конфлікту розроблено ряд законопроектів.

Законопроектом № 2167 2015 року пропонується внести зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», якими передбачити, що у випадку завдання шкоди майну внутрішньо переміщеної особи, що було залишене нею на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснено внутрішнє

ПІЛЬГОВЕ КРЕДИТУВАННЯ ВПО

Згідно із статтею 47 Конституції України кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

В Україні в лютому 2016 року року з'явилась можливість для ВПО отримати кредит на купівлю або ремонт житла під 3% річних. Згідно з Правилами надання довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 1998 р. № 1597, індивідуальні сільські забудовники користуються державним пільговим кредитом за умови їх проживання (або переселення для постійного проживання) у сільській місцевості в межах сіл і селищ, а також за межами сіл і селищ у відокремлених фермерських садибах та підтвердження ними своєї платоспроможності. Сума кредиту – 300 тис. гривень для спорудження нового житлового будинку, 150 тис. гривень для реконструкції житлового будинку або добудови незавершеного будівництва житла, 200 тис. гривень для придбання житла та 50 тис. гривень для спорудження інженерних мереж та підключення їх до існуючих комунікацій.

Внесені зміни респондуються зі статтею 17 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» в частині сприяння з надання внутрішньо переміщеним особам кредитів на придбання земельних ділянок, придбання та будівництво житла.

Разом з тим, більшість осіб, що перемістились з населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, є міськими жителями, у більшості випадків шахтарі. Тому існує необхідність у розробці проекту НПА стосовно правил надання довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла, не обмежуючись місцем забудови, добудови чи ремонту житла лише сільською місцевістю. Було б доцільно звернутись з пропозицією про створення робочої групи та підготовки вказаного вище нормативно-правового акту до Міністерства регіонального розвитку та житлово-комунального господарства України.



СТВОРЕННЯ РЕЄСТРУ НЕРУХОМОГО МАЙНА

Пунктом 11 Плану заходів «Забезпечення права переселених громадян на житло» заплановано створення реєстру об'єктів нерухомості (незавершеного будівництва, покинутих житлових будинків, котеджних містечок тощо, новостворених модульних будинків для тимчасового проживання), напрацювання моделей надання їх в оренду на пільгових умовах. Зокрема, таке житло вкрай необхідне для осіб з інвалідністю.

Відповідно до статті 335 Цивільного кодексу України, безхазяйною є річ, яка не має власника або власник якої невідомий.

Безхазяйні нерухомі речі беруться на облік органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за заявою органу місцевого самоврядування, на території якого вони розміщені.

Про взяття безхазяйної нерухомої речі на облік робиться оголошення у друкованих засобах масової інформації. Після спливу одного року з дня взяття на облік безхазяйної нерухомої речі вона за заявою органу, уповноваженого управляти майном відповідної територіальної громади, може бути передана за рішенням суду у комунальну власність.

Для проведення обліку безхазяйного нерухомого майна орган місцевого самоврядування подає до органу державної реєстрації прав заяву про взяття на облік безхазяйного нерухомого майна. За результатом розгляду заяви про взяття на облік безхазяйного нерухомого майна державний реєстратор приймає рішення про взяття на облік

безхазяйного нерухомого майна або рішення про відмову у взятті на облік безхазяйного нерухомого майна.

На підставі прийнятого рішення про взяття на облік безхазяйного нерухомого майна державний реєстратор вносить записи до спеціального розділу Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (далі – Державний реєстр прав) та відкриває облікову справу.

Датою та часом взяття на облік безхазяйного нерухомого майна вважається момент прийняття органом державної реєстрації прав заяви про взяття на облік безхазяйного нерухомого майна.

Разом з тим, через рік з дня взяття на облік безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність вона може бути передана за рішенням суду. За розгляд подібної справи у суді справляється судовий збір у розмірі 1,5 відсотка від ціни позову, але не менше 1 розміру мінімальної заробітної плати. Крім того, до суду необхідно провести нормативно-грошову оцінку майна та виготовити необхідні документи.

Також відповідно до статті 1277 Цивільного кодексу України у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття за рішенням суду можна визнавати спадщину відумерлою за заявою відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини.

З метою уніфікації роботи, необхідної для підготовки даних до реєстру об'єктів нерухомості (покинутих житлових будинків) на допомогу органам місцевого самоврядування доцільно було б розробити Типове положення про взяття на облік та передачу в комунальну власність безхазяйного майна та відумерлої спадщини на території відповідної місцевої громади.

В Положенні необхідно деталізувати порядок виявлення безхазяйного нерухомого майна, відумерлої спадщини; порядок взяття на облік безхазяйного нерухомого майна, відумерлої спадщини; порядок використання безхазяйного нерухомого майна та об'єктів відумерлої спадщини під час перебування їх на обліку; порядок використання майна, переданого до комунальної власності.

Крім того, задля чіткого розуміння кількості таких будинків, необхідно розробити Реєстр

безхазяйного нерухомого майна та відумерлої спадщини.

Таку роботу можна було б організувати у співпраці з Мінрегіоном та обласними держадміністраціями.

У подальшому таке нерухоме майно може бути надано в оренду на пільгових умовах для ВПО, або така особа може набути право власності у разі приватизації майна.

«ЕКСПРОПРІАЦІЇ» МАЙНА

Ст. 41 Конституції України визначає, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосовано лише як виняток з мотивів суспільної необхідності на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Люди скаржаться на втрату доступу до своєї власності як на території, непідконтрольній українському уряду, так і у громадах на лінії розмежування. Про випадки експропріації та окупації повідомляли щодо житлових будівель (квартир, житлових будинків, землі). Військові зайняли помешкання в Красногорівці, Пісках, Гострому Донецької області. Наприклад, у смт. Гостре громадяни скаржились, що військові зайняли житло, а після того, як залишили його, вони вимагають від мешканців оплати за комунальні послуги; у цьому ж населеному пункті (смт. Гостре) є школа, яка також зайнята військовими, а дітей возять до іншого села. Зафіксовано випадки експропріації та окупації підприємницької нерухомості (кафе – смт. Гірське Луганської області) і приватних сільськогосподарських угідь (городів, де були або є танки, і після них залишились 3-метрові капаніри).

Важко чітко зрозуміти обсяги експропріації, люди бояться говорити, проте у випадках, про які йшла мова, власникам не було запропоновано компенсації, альтернативного помешкання чи офіційних документів щодо експропріації майна.

Експропріація – примусове вилучення майна державою. Розрізняють такі її види, як реквізиція і конфіскація.



Реквізіція (ст. 353 Цивільного кодексу України) має місце за настання надзвичайних обставин, а також в умовах воєнного стану і здійснюється на підставі та в порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування вартості такого майна.

Слід зазначити, що закон про реквізіцію в Україні відсутній.

Згідно із Законом України «Про боротьбу з тероризмом» у районі проведення антитерористичної операції на час її проведення може бути встановлено спеціальний порядок, зокрема, організовано патрульну охоронну службу та виставлено оточення. У районах конфлікту може вводитися тимчасове обмеження прав і свобод громадян. Однак у згаданому Законі не вказано право посадових осіб на експропріацію нерухомості або земельних ділянок громадян.

Слід також зазначити, що на даний час діє Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану». Згідно із цим Законом примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості (у разі неможливості – із наступним повним відшкодуванням його вартості).

Проте, ані режим воєнного, ані режим надзвичайного стану на сьогоднішній день не введено.

Крім того, в Україні діють загальні положення щодо захисту прав власності.

Цивільним Кодексом України передбачено, що правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею незалежно від волі інших осіб.

13 вересня поточного року уряд зареєстрував у Верховній Раді України законопроект №5115, яким пропонується внести зміни до Закону «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану».

У разі ухвалення цього Закону військові адміністрації будуть уповноважені примусово відчужувати та вилучати майно під час воєнного стану (самостійно або із залученням органів виконавчої влади та місцевого самоврядування). Аналогічні дії вони проводитимуть у місцевостях, де ведуться бої. Під час воєнного/надзвичайного стану військові адміністрації населених пунктів, районів, областей зможуть ухвалювати рішення про передачу майна відповідних територіальних громад у державну власність.

Разом з тим, у законопроекті йдеться лише про передачу комунального майна у державну власність та оформлення актом приймання-передачі і не заповнюється прогалина щодо актування зайняття (вилучення) приватного майна, землі під оборонні цілі, відсутні норми щодо визначення передумов для здійснення виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах проведення антитерористичної операції.

Таким чином, представникам неурядових організацій наразі необхідно долучитись до внесення пропозицій до поданого законопроекту стосовно включення норм щодо механізмів вилучення приватного майна.

Залишається вплив небезпеки через наявність мін та недетонованих боєприпасів у сільгоспугіддях, городах, що також впливає на можливість повернення та обмежує доступ осіб до власності.

Наприклад, у селах Сизе та Болотенне (Валуйська сільська рада, Луганська область) залишилась проживати третя частина місцевих жителів. Вони не можуть у повному обсязі обробляти свої городи, оскільки знають, що на них є заміновані ділянки. У с. Кримське (Новоайдарський район) пайові землі – відгороджені колючим дротом з вивіскою про замінування і там знаходиться військова техніка, так само на пайових землях у Попаснянському районі знаходиться військова техніка – люди не можуть ані обробляти, ані отримувати доходи від здачі паю в оренду.

Щоб компенсувати власникам земельних паїв недоотриманий упродовж 3 років дохід, було б доцільним розробити розпорядження Кабінету Міністрів України про виділення коштів для надання одноразової грошової допомоги особам, землі яких використовуються в оборонних цілях за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету.





УКРАЇНА

Контрольний пункт в'їзду-виїзду «Станично - Луганське 2»

Режим роботи: світлий час доби.

Види контролю: державний контроль.

З питань пропуску через контрольний пункт в'їзду-виїзду громадяни можуть звертатись за телефоном:

Луганський прикордонний загін (06461)23993, 0976792253

Східне регіональне управління (м. Харків) – (057) 7020558

Адміністрація ДПСУ – (044)5276363

Контрольный пункт въезда-выезда «Станично - Луганская 2»

Режим работы: светлое время суток.

Виды контроля: государственный контроль.

По вопросам пропуски через контрольный пункт въезда-выезда граждане могут обращаться по телефонам:

Луганський пограничний отряд (06461)23993, 0976792253

Восточное региональное управление (г. Харьков) – (057) 7020558

Администрация ГПСУ – (044)5276363

Цивільна документація

НЕМОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕТИНУ ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ ОСОБАМИ, ЯКІ ПОСТІЙНО ПРОЖИВАЮТЬ НА НЕПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ, ЩО ВТРАТИЛИ ПАСПОРТИ

Відповідно до вимог Тимчасового порядку з контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, затвердженого наказом першого заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 12 червня 2015 року № 415го, громадяни України за умови пред'явлення документів, що посвідчують особу, а іноземці та особи без громадянства – паспортного документа, або документа, що його замінює (відповідно до п.1 ст.2 Положення про прикордонний режим, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 року № 1147), а також внесення даних про таку особу до електронного реєстру, мають право на вільний та безперешкодний перетин лінії зіткнення через блок-пости та контрольні пункти в'їзду-виїзду. Для внесення особи до електронного реєстру необхідно зареєструватися на веб-порталі СБУ та подати заяву або особисто чи поштою надати заяву до координаційного центру, координаційної групи, контрольного пункту в'їзду-виїзду, блокпоста першого рубежу. До заяви, крім інших відомостей, обов'язково включаються дані щодо серії та номеру паспорта.

Однак непоодинокі випадки, коли з різних причин паспортний документ було втрачено особою, що постійно проживає на непідконтрольній Уряду України території. Така особа фактично потрапляє до замкнутого кола: з огляду на те, що органи державної влади не здійснюють свої повноваження на цій території, для отримання нового паспорта особі потрібно виїхати до підконтрольної території. Водночас, для перетину лінії зіткнення необхідний паспорт.

З початком бойових дій багатодітна мати Тетяна, 1978 р.н., та її 8 дітей були вимушені виїхати з м. Горлівка до безпечнішого місця – м. Краматорськ, де оселилися в центрі колективного проживання. Водночас чоловік Тетяни, який є громадянином Азербайджана, не зміг перетнути лінію розмежування, оскільки він втратив паспорт. Доведений до відчаю розлукою з родиною, чоловік, піддаючи своє життя ризику, виїхав до підконтрольної території на велосипеді через мінні поля, оминаючи встановлені контрольні пункти в'їзду-виїзду.

Оксана, 1983 р.н., що постійно проживає у непідконтрольному с. Зайцеве Донецької області, що адміністративно віднесено до м. Горлівка, втратила паспорт під час пожежі. У жінки залишилася тільки копія паспорта. Михайло, 1974 р.н., що постійно проживає у м. Макіївка, також втратив паспорт. Громадяни не можуть навіть виїхати до підконтрольної території для того, щоб отримати новий паспорт.

Одним зі шляхів подолання даної проблеми є внесення зміни до вказаного Тимчасового порядку, передбачивши можливість для осіб, які втратили паспортний документ, перетнути лінію розмежування за рішенням керівника координаційного центру за умови пред'явлення на блок-посту або на контрольному-пропускному пункті в'їзду-виїзду будь-якого документа, що містить фотографію, ПІБ та інші дані про особу або його копії або підтвердження особи показаннями свідків.

НЕМОЖЛИВІСТЬ РЕЄСТРАЦІЇ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ НА НЕПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ

З 4 квітня 2016 року в Україні набув чинності закон №888-19 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» від 10 грудня 2015 року. Законом внесені зміни, у тому числі, Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»

(далі – Закон). На виконання Закону Кабінет Міністрів видав Постанову № 207 від 02.03.2016 р., якою затверджено «Правила реєстрації місця проживання».

Відповідно до Закону з 04 квітня поточного року Державна міграційна служба України втратила функції реєстрації місця проживання громадян. Зазначена робота покладена на органи місцевого самоврядування (виконавчий орган сільської, селищної або міської ради, сільський голова), який здійснює реєстрацію, зняття з реєстрації місця проживання особи на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, на яку поширюються повноваження відповідної сільської, селищної або міської ради.

Статтю 6 Закону встановлюється обов'язок осіб зареєструвати місце проживання в 30-ти денний термін після зняття з реєстрації місця проживання та прибуття на нове місце проживання. Реєстрація місця проживання новонароджених дітей повинна бути здійснена в тримісячний термін з дня державної реєстрації народження.

(найменування органу реєстрації)

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ ЗАРЕЄСТРОВАНО ЗА АДРЕСОЮ

(Назва адміністративно-територіальної одиниці)

вул. _____, буд. _____, корп. _____, кв. _____

_____ 20__ року _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Статтю 11-1 Закону передбачено адміністративний збір, який сплачується особами в різних розмірах, залежно від строків звернення, у разі звернення особи з порушенням встановленого терміну для реєстрації місця проживання – цей збір вище. Наявність виняткових причин для пропуску строків реєстрації Законом не передбачено.

Разом з тим, незважаючи на встановлений постановою Кабінету Міністрів України №595 від 07.11.2014 обов'язок всіх бюджетних установ, що знаходяться в населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, перереєструватися

до населених пунктів, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, переважна більшість органів місцевого самоврядування не виїхали з непідконтрольної території.

Таким чином, Закон створює колізію, яка полягає в неможливості його застосування до певних категорій внутрішньо переміщених осіб – новонароджених дітей, ВПО, які документуються паспортом (ID картою) вперше або замість втрачених, всіх осіб, які мають житло, що знаходиться на території адміністративно-територіальних одиниць, непідконтрольних органам влади і органам самоврядування, оскільки повноваження органів реєстрації обмежено територією їх адміністративно-територіальної одиниці.

Негативними наслідками для зазначених категорій ВПО є проживання на території України без обов'язкової реєстрації місця проживання, що тягне за собою адміністративну відповідальність і неминучість підвищення суми адміністративного збору в разі несвоєчасної реєстрації місця проживання в майбутньому, крім того, в окремих випадках, відсутність реєстрації місця проживання також тягне за собою неможливість здійснення прав та отримання соціальних гарантій.

Галина, 1951 р.н., після початку збройного конфлікту виїхала з м. Горлівка, де мала зареєстроване постійне місце проживання, до м. Краматорськ, де проживають її родичі. Родичі прихистили Галину та навіть погодилися зареєструвати її місце проживання у їх власній квартирі для спрощення доступу до соціальних послуг. Проте влітку 2016 року у зв'язку з підвищенням тарифів на комунальні послуги, які підлягають сплаті залежно від кількості осіб, що зареєстровані у житловому приміщенні, господарі житлового приміщення попросили жінку звільнити житлове приміщення та знятися з реєстрації. Оскільки Галина не має власного житла на території, підконтрольній Уряду України, єдиним місцем, де вона може зареєструвати своє місце проживання, є належна їй квартира у м. Горлівка. Однак уповноважений орган Краматорської міської ради відмовляє жінці в реєстрації місця проживання, оскільки житло знаходиться за межами відповідної адміністративно-територіальної одиниці. У свою чергу, через відсутність у паспорті відмітки про зареєстроване місце проживання відділення «Державного ощадного банку», який є єдиним уповноваженим банком для виплати пенсії ВПО,

відмовляє Галині у відкритті поточного рахунку. Таким чином, через відсутність зареєстрованого місця проживання, Галина позбавлена можливості отримувати належні їй пенсійні виплати.

Світлана, 1971 р.н., виїхала з м. Донецьк до м. Одеса. Дитині Світлани було видано паспорт громадянина України, однак, з огляду на відсутність житла на підконтрольній території України, не було проставлено відмітку про реєстрацію місця проживання. Через відсутність зазначеної відмітки у паспорті сину Світлани органом Державної міграційної служби було відмовлено у видачі паспорта громадянина України для виїзду за кордон.

Син Наталі, 1977 р.н., родина якої виїхала з м. Донецьк до с. Ямпіль Лиманського району Донецької області, після досягнення 16 років отримав паспорт громадянина України, проте також не зміг зареєструвати своє місце проживання через відсутність житла на підконтрольній території України.

Дану проблему могло б розв'язати внесення змін до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» та до «Правил реєстрації місця проживання», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 207 від 02.03.2016 р., щодо повернення функції реєстрації місця проживання органам Державної міграційної служби в частині реєстрації місця проживання на непідконтрольній території.

СКЛАДНІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ОТРИМАННЯ ПАСПОРТА ОСОБАМИ, ЩО ДОСЯГЛИ 14-РІЧНОГО ВІКУ (ДО 01.10.2016 РОКУ – 16-РІЧНОГО ВІКУ) ТА ПОСТІЙНО ПРОЖИВАЮТЬ НА НЕПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ, А ТАКОЖ ПЕРЕТИНУ ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ ОСОБАМИ, ЯКІ ВПЕРШЕ ОТРИМАЛИ ПАСПОРТ

Відповідно до Положення про паспорт громадянина України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 26 червня 1992 року № 2503-XII, до 01.10.2016 року паспорт громадянина України видавався кожному громадянину України центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, після досягнення 16-річного віку. Видача та обмін паспорта провадилися у місячний термін. Для отримання паспорта громадянин повинен був звернутися до уповноваженого органу особисто.

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» (в редакції, що діє з 01.10.2016 року) кожен громадянин України, який досяг чотирнадцятирічного віку, зобов'язаний отримати паспорт громадянина України.

Згідно з вимогами п. 17 Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України № 302 від 25.03.2015 року, для оформлення паспорта особа, що досягла 16-річного віку, повинна звернутися до уповноваженого органу особисто. Щодо отримання паспорта особою, що не досягла 16-річного віку, до уповноваженого органу звертається один з батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників або інших законних представників (далі – законні представники). Якщо батьки особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, не перебувають у шлюбі, заяву-анкету подає той з батьків, з ким вона проживає. Однак, зважаючи на те, що до заяви про видачу паспорта, а в подальшому – до паспорта, вноситься відцифрований образ обличчя особи, яка документується паспортом, під час подання заяви про видачу паспорта в будь-якому разі необхідна присутність дитини.



Відповідно до змін у законодавстві з 01.10.2016 року паспорт видається у вигляді ID-картки не пізніше ніж через 20 календарних днів з дня оформлення заяви-анкети для його отримання або не пізніше ніж через 10 робочих днів з дня оформлення заяви-анкети для його термінового отримання. При цьому, термінова видача документа є платною, вартість адміністративної послуги складає 0,2 розміри мінімальної заробітної плати (тобто 290 грн., з 01.12.2016 р. – 320 грн.).

Водночас, оскільки до 01.10.2016 року розмір ставки за адміністративну послугу «термінова видача паспорта» не було затверджено, фактично підрозділи Державної міграційної служби працювали в режимі видачі паспортів за 30 днів.

Варто згадати про відсутність достатньої поінформованості про зміни в законодавстві України мешканців непідконтрольних територій, отже в багатьох випадках вони можуть не знати про зниження віку, коли особа документується паспортом вперше. Проте, відповідно до п. 16 «Положення про паспорт громадянина України», затвердженого постановою Верховної Ради України 6 червня 1992 року N 2503-XII, для одержання паспорта громадянин подає необхідні документи не пізніш як за місяць після досягнення відповідного віку. Отже особи, які постійно проживають на непідконтрольній території України, можуть, як і раніше, продовжувати чекати, поки дитині виповниться 16 років для звернення за отриманням паспорта.

Переміщення та/або проїзд громадян України в зоні антитерористичної операції в Луганській та Донецькій областях здійснюється на підставі Тимчасового порядку з контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей.

Як вже було зазначено вище, громадяни України можуть перетнути лінію розмежування, пред'явивши документи, що посвідчують особу, а іноземці та особи без громадянства – паспортний документ, або документ, що його замінює. Також обов'язковою умовою перетину лінії розмежування є внесення даних про таку особу до електронного реєстру, зокрема зазначені дані повинні містити відомості про серію, номер, дату та орган, що видав особі паспорт.

Дозвіл фізичній особі за загальним правилом надається протягом 10 діб (протягом доби – у випадках смерті або хвороби близьких родичів та відвідування їх місця поховання).

Таким чином, до 01.10.2016 року була нагальною проблема, коли особа, що досягла 16-річного віку могла виїхати на підконтрольну територію для отримання паспорта, однак до моменту, доки паспорт не було видано, не мала змоги повернутися до непідконтрольної території. Фактично особа мала перебувати на підконтрольній території до моменту отримання паспорта, а потім – ще близько 10 днів, поки їй оформлювався дозвіл на перетин лінії розмежування. Тобто особа повинна була місяць чи навіть більше знаходитися на підконтрольній території часто задля цього доводилося винаймати житло, проживати в незнайомому місті, переривати процес навчання тощо.

Так, Оксана, 1967 р.н., разом із двома дітьми проживає у м. Донецьк. Доньці Оксани виповнилося 16 років, та для отримання паспорта їй необхідно виїхати до підконтрольної території. Для Оксани та її родини це стало справжньою проблемою, оскільки вона також має маленького сина, залишити якого у м. Донецьк на тривалий термін, який необхідний для отримання паспорта та дозволу на перетин лінії розмежування, не видається за можливе. Таким чином, фактично для отримання паспорта старшою дитиною вся сім'я мала на деякий час прибути на підконтрольну територію та понести у зв'язку з цим значні фінансові витрати.

Після 01.10.2016 року проблема перейшла до дещо іншої площини, оскільки виїзд з непідконтрольної території до підконтрольної дітей, які не досягли 16-річного віку, можливий за свідоцтвом про народження та у супроводі дорослого, а от виїзд дітей на непідконтрольну територію здійснюється з дотриманням вимог, передбачених для таких осіб Правилами перетину державного кордону громадянами України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 року № 57 (далі – Правила). Зазначені правила передбачають, що виїзд з України осіб, які не досягли 16-річного віку, можливий у супроводі обох батьків або за їх згодою. У супроводі одного з батьків дитина з повної сім'ї може виїздити за межі країни тільки за нотаріально посвідченою згодою одного з батьків. При цьому, відповідно до наказів Міністерства юстиції України від 25.11.2014 № 247/7 та № 246/7 було переміщено з непідконтрольної території всі установи юстиції, а відповідно до наказу від 17.06.2014 року № 953/5 було припинено роботу всіх Реєстрів Міністерства юстиції України на відповідній території. Отже, для оформлення дозволу на перетин дитиною лінії

розмежування батькам необхідно виїздити до підконтрольної Україні території. Таким чином, для оформлення дитині паспорта фактично необхідно виїздити на підконтрольну територію не тільки самій дитині, але й обом її батькам, оскільки повертатися до свого постійного місця проживання дитина повинна або в супроводі обох батьків, або за їх нотаріально посвідченою згодою.

Зазначені положення законодавства значно ускладнюють життя осіб, що постійно проживають на непідконтрольній Уряду України території, оскільки тягнуть за собою значне фінансове навантаження на родини, пов'язане з витратами на прибуття до підконтрольної території, посвідченням нотаріального дозволу, проживанням на підконтрольній території, втратою заробітку батьків у зв'язку з відсутністю на роботі тощо.

Задля вирішення цієї проблеми необхідно дозволити подання документів та отримання паспорта при досягненні особою, що постійно проживає на непідконтрольній Уряду України території, 14-річного віку, без присутності такої особи. Зокрема, внести відповідні зміни до Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 302 від 25.03.2015

року, а також дозволити внесення відцифрованого образу обличчя особи шляхом сканування фотографії. Постійне місце проживання особи на непідконтрольній території в даному випадку може бути підтверджено відміткою про реєстрацію місця проживання у паспорті законного представника, який подає заяву-анкету на отримання паспорта.

Звільнити осіб, що документуються паспортом вперше та постійно проживають на території, непідконтрольній Уряду України, від сплати адміністративного збору за термінове оформлення паспорта громадянина України.

Доповнити Тимчасовий порядок новою нормою, відповідно до якої виїзд на непідконтрольну територію України особами, які досягли 14-ти річного віку та які вперше отримують паспорт громадянина України (або вже отримали), здійснюється за умови пред'явлення паспорта громадянина України, без наявності або надання належним чином оформленої перепустки. Надати таким особам право на перетин лінії зіткнення через блокпости, контрольно-пропускні пункти в'їзду-виїзду у супроводі одного з батьків без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків протягом 20 (двадцяти) днів з дня видачі такій особі паспорта громадянина України.





СКЛАДНІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ОТРИМАННЯ ВПО СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ТА ПЕНСІЙ

Відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України № 637 від 05.11.2014 року «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» призначення та продовження виплати будь-яких видів соціальної допомоги, а також пенсій внутрішньо переміщеним особам здійснюються за місцем перебування таких осіб на обліку, що підтверджується довідкою, виданою згідно з Порядком оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509. Виплата пенсій та усіх видів соціальної допомоги та компенсацій, що призначені зазначеним особам, здійснюється через публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України».

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 509 для того, щоб зареєструватись як ВПО, особі необхідно прийти на підконтрольну територію та особисто подати заяву до структурного підрозділу місцевої державної адміністрації з питань соціального захисту населення. Підтвердженням переміщення особи з непідконтрольної території є відмітка про реєстрацію місця проживання у паспорті. Довідка ВПО видається в день подання заяви. Якщо особа не має відмітки про постійне місце проживання на непідконтрольній території у паспорті, вона може надати інші докази, які підтверджують місце проживання до вимушеного переміщення, у такому випадку довідку про взяття на облік ВПО або відмову у взятті на облік ВПО буде видано особі в 15-денний термін після подання заяви. Дія довідки ВПО є безстроковою.

До 13.01.2016 року у Законі «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» також містилася вимога щодо проставлення у довідці ВПО органами Державної міграційної служби відмітки про постійне місце проживання на підконтрольній території. З 13.01.2016 набула чинності нова редакція Закону, і зазначену вимогу було виключено, отже органи Міграційної служби не проставляли відповідний штамп, починаючи з 13.01.2016 року. Однак вимога щодо наявності такого штампа залишалася в Постанові № 509, зі змісту якої випливало, що довідка не є дійсною без такого штампа. Тому всі органи, що виплачують будь-які соціальні виплати чи пенсію, не здійснювали їх виплату, якщо відповідна відмітка про місце проживання у довідці була відсутня. Це потягло за собою припинення соціальних виплат та пенсій значній кількості ВПО, серед яких були як ті, хто вперше прибув до підконтрольної території, так і ті, хто вимушений був отримати нову довідку через об'єктивні причини, наприклад, зміна адреси, прізвища, народження дитини тощо. Ситуацію було врегульовано тільки 11.06.2016 року, коли Постанову № 509 було нарешті приведено у відповідність до Закону.



Ситуація ще більш ускладнилася після прийняття Урядом України Постанови № 365 від 08.06.2015 року, яка не тільки остаточно прирівняла пенсію та порядок її призначення та відновлення до соціальних виплат, але і встановила обов'язкову вимогу щодо проведення управліннями соціального захисту населення перевірок фактичного проживання ВПО на підконтрольній території, за адресою, вказаною у довідці, до моменту призначення допомоги та кожні півроку.

Таким чином, для отримання гарантованого ст. 46 Конституції України соціального забезпечення особи, що проживають на непідконтрольній Уряду України, мають не тільки отримати спеціальний статус, але й переміститися на підконтрольну територію, постійно проживати там та довести цей факт шляхом проходження перевірки. Треба зазначити, що жодних змін щодо окремого порядку призначення та отримання соціальних виплат і пенсії до спеціального законодавства (наприклад, Закони України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми») внесено не було.

Крім того, Постановою № 365 не передбачено автоматичного поновлення виплат, які було раніше призупинено. Для цього ВПО потрібно подати до органу, що призупинив виплату, заяву про поновлення виплати, а також пройти перевірку фактичного проживання на підконтрольній території.

Слід зазначити, що відповідно до вимог постанови № 365 перевірка має відбуватися протягом 15 днів з моменту звернення ВПО або отримання відповідного звернення від іншого органу, а потім спеціально створена комісія з питань призначення (відновлення) соціальних виплат ВПО розглядає подання органу соціального захисту населення про призначення (відновлення) або про відмову в призначенні (відновленні) відповідної соціальної виплати, до якого додається акт обстеження матеріально-побутових умов сім'ї, складений за результатами перевірки.

Однак на практиці у населених пунктах, де проживає багато ВПО, зважаючи на недостатню кількість працівників органів соціального захисту населення, для проведення такої перевірки необхідно 1,5-2 місяці. Крім того, не дотримуючись вимог Постанови № 365, дуже часто працівники управлінь соціального захисту не залишають повідомлення для ВПО про необхідність протягом трьох робочих днів з'явитися до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення для проходження фізичної ідентифікації, у випадку, якщо під час перевірки особи не було вдома (така практика поширена, наприклад у містах Бахмут, Костянтинівка, Краматорськ Донецької області, де проживає велика кількість ВПО). Через брак бюджетних коштів ВПО також не надсилаються рекомендовані листи з вимогою з'явитися до управління.

Таким чином, протягом зазначеного терміну багато ВПО не мають жодних джерел до існування та піддаються загрозі виселення, оскільки не мають коштів, щоб сплатити орендну плату за житло. Крім того, побоюючись пропустити перевірку, багато з ВПО просто не виходять із квартири, навіть за необхідності відвідати лікаря або родичів.

Наталя, 1949 р.н., виїхала з м. Горлівка і проживає в м. Краматорськ зі своєю онукою Анастасією, студенткою медичного інституту. Анастасія з чоловіком виховують маленьку дочку, і Наталя допомагає молодій сім'ї доглядати за малям. Виплату пенсії Наталії призупинили ще в березні 2016 року у зв'язку з відсутністю в довідці

ВПО штампа Державної міграційної служби про місце проживання. Анастасія також не отримувала жодних соціальних виплат через відсутність штампа про місце проживання, а у призначенні допомоги при народженні дитини їй взагалі було відмовлено через те, що вона народила дочку на території Російської Федерації, куди спочатку виїхала молода сім'я після початку збройного конфлікту. Після внесення змін до Постанови № 509 Наталя на початку серпня 2016 року нарешті отримала нову довідку ВПО та звернулася до управління Пенсійного фонду із заявою про поновлення їй виплати пенсії. Однак працівники управління соціального захисту не з'явилися до Наталі з перевіркою вже протягом майже двох місяців. Жінка була в розпачі, оскільки пенсія була єдиним джерелом для існування не тільки для неї, але й для родини Анастасії, і за півроку всі невеличкі заощадження сім'ї було витрачено.

В'ячеславу, який виїхав з м. Донецьк та проживає у м. Краматорськ, у квітні 2016 року виповнилося 60 років і він набув права на пенсію. Однак працівники управління Пенсійного фонду відмовляли чоловіку у прийнятті заяви про призначення пенсії у зв'язку з відсутністю штампа органу Державної міграційної служби у довідці ВПО. Чоловік нарешті подав заяву про призначення пенсії 4 липня, однак пенсію йому так і не було призначено навіть в середині вересня, оскільки за минулі 2 місяці комісія так і не з'явилася для проведення перевірки фактичного місця проживання чоловіка.

Ще одним істотним порушенням прав ВПО є необхідність отримувати всі види соціальної допомоги тільки через установи ПАТ «Державний ощадний банк». У той час, коли всі пенсіонери та отримувачі соціальних виплат можуть вільно обирати спосіб отримання коштів та установу для перерахування виплати, ВПО на законодавчому рівні обмежені у своїй свободі вибору, оскільки всі виплати мають отримувати тільки через установи «Державний ощадний банк». На практиці це призводить до величезних черг у відділеннях та біля банкоматів, у яких кошти часто закінчуються вже через декілька годин після їх заповнення. Крім того, незважаючи на те, що Постановою № 637 задекларовано можливість доставляти кошти додому, до теперішнього часу відповідний порядок не розроблено і банк не здійснює відповідні функції, що позбавляє ВПО, які не спроможні самостійно пересуватися, отримувати виплати вдома.

Також справжньою проблемою для маломобільних громадян є необхідність отримання пенсійного посвідчення – платіжної картки, що передбачено п. 4 Постанови № 637 та «Порядком емісії платіжних карток, які одночасно є пенсійним посвідченням», затвердженим Постановою Правління Пенсійного фонду України від 08.04.2016 № 7-1. Відповідно до зазначених нормативних актів, ВПО не тільки має особисто з'явитися до управління Пенсійного фонду для подання заяви про отримання пенсійного посвідчення – платіжної картки, і прийти до банку для його отримання, але також проходити фізичну ідентифікацію в банківській установі раз на півроку (в подальшому – раз на рік).

Ситуацію необхідно виправити шляхом внесення змін до законодавства з метою забезпечення отримання соціальних виплат особам, які переміщуються з непідконтрольної території або постійно проживають там, без обов'язкового взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Наявність довідки ВПО має бути обов'язковою умовою лише для призначення та виплати щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

Розроблення та затвердження відповідного порядку отримання ВПО соціальних виплат, наприклад, за аналогією з «Порядком виплати пенсії та надання соціальних послуг громадянам України, які проживають на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 234 від 02.07.2014 року.

Скасувати вимоги законодавства щодо проведення перевірки фактичного проживання ВПО на території, підконтрольній Уряду України, для призначення або поновлення виплати пенсії чи будь-якого виду соціальної допомоги. Внести до законодавства пряму норму, відповідно до якої всі виплати, які було призупинено, або у призначенні яких було відмовлено через відсутність у довідці ВПО штампа Державної міграційної служби про місце проживання, підлягають обов'язковому відновленню та виплаті ВПО за її заявою.

Скасувати вимоги законодавства щодо отримання соціальних допомог та пенсій ВПО виключно через ПАТ «Державний ощадний банк України», а також отримання ВПО платіжної картки – пенсійного посвідчення.

Реєстрація ВПО

РЕЄСТРАЦІЯ ВПО ВИКЛЮЧНО ЗА ОСОБИСТОЮ ЗАЯВОЮ

Відповідно до п. 2 «Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи» (далі – Порядок, Постанова № 509), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 509 від 01.10.2014 року, для отримання довідки ВПО повнолітня або неповнолітня фізична особа звертається до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення виключно особисто.

Зазначена норма не узгоджується з нормами Цивільного кодексу щодо представництва, зокрема, представництва неповнолітніх дітей їхніми батьками.

Такі вимоги Порядку порушують, насамперед, права маломобільних громадян, які змушені з'являтися до управління особисто, незважаючи на стан свого здоров'я, а також часто змушені нести додаткові витрати, наприклад, на таксі, оскільки не можуть самостійно дістатися управління для подання заяви. Через зазначені вимоги неповнолітні особи змушені з'являтися до управління самостійно, часто для цього їм доводиться пропускати заняття в навчальних закладах. Також фактично позбавлені права своєчасно отримати довідку особи, які перебувають у від'їзді, за характером своєї роботи

не можуть з'явитися до управління в робочі часи для отримання довідки тощо.

Задля вирішення цієї проблеми необхідно внести до Порядку зміни та надати повнолітнім та неповнолітнім особам право звертатися до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення для отримання довідки ВПО особисто або через представника.

ОТРИМАННЯ ДОВІДКИ ВПО МАЛОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

Редакція Порядку, що діє з 11.06.2016 року, передбачає видання окремої довідки ВПО на малолітніх та неповнолітніх дітей. Оскільки дитина до 14 років (до 01.10.2016 року – 16 років) не має паспортного документа, то довести переміщення дитини з території, непідконтрольній українській владі, шляхом пред'явлення документа, що містить відмітку про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, не вбачається за можливе. При цьому, Порядок не містить будь-якої особливої норми про підтвердження місця проживання дитини на непідконтрольній території.

На практиці місцеві управління праці для видання довідки про взяття на облік ВПО такої



дитини вимагають надання домової книги з відміткою про реєстрацію дитини у житловому приміщенні, розташованому на території проведення антитерористичної операції. Дуже часті випадки, коли дитину не було своєчасно зареєстровано і внесено до домової книги, або коли зазначений документ у батьків відсутній (залишився на непідконтрольній території, втрачений тощо). Таким чином, дитина фактично позбавлена права бути зареєстрованою як ВПО.

Разом із тим, Цивільний кодекс України містить норму, відповідно до якої місце проживання малолітньої особи визначається за місцем проживання її батьків, усиновлювачів, або одного з них, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, у якому вона проживає.

Сергій, 1991 р.н., разом з дружиною та маленьким сином виїхав з м. Дебальцеве до м. Бахмут (Донецька область). Сергій отримав довідку ВПО, однак, оскільки дружина Сергія мала зареєстроване місце проживання у м. Соледар Бахмутського району Донецької області, що є підконтрольною територією, місцеве управління соціального захисту населення відмовило у видачі довідки ВПО жінці та синові Сергія. Чоловік мав також довідку про склад сім'ї та її постійне проживання у м. Дебальцеве, датовану 2014 роком, на підставі якої звернувся до управління із заявою про видання довідки синові, однак орган соціального захисту населення відмовив у видачі довідки сину Сергія, мотивуючи свою відмову тим, що місце проживання дитини на непідконтрольній території має бути доведено виключно домовою книгою, яку Сергій не взяв із собою під час виїзду з м. Дебальцеве, де велися активні бойові дії.

До Порядку необхідно внести норми, відповідно до яких малолітня дитина може отримати довідку ВПО у випадку, якщо на території, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, проживали її батьки, усиновлювачі або один з них, опікун, або було місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, у якому така особа проживає.

СКАСУВАННЯ ДОВІДКИ ВПО У ВИПАДКУ ВІДСУТНОСТІ ОСОБИ ЗА СВОЇМ МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ ПОНАД 60 ДНІВ

Ст. 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» передбачає,

що довідка ВПО підлягає скасуванню у випадку наявності інформації про тривалу відсутність (понад 60 днів) особи за місцем проживання. Така відсутність розцінюється як підстава вважати, що внутрішньо переміщена особа повернулася до покинутого місця постійного проживання. Крім того, зазначеною статтею ВПО зобов'язана повідомляти орган соціального захисту, у якій вона перебуває на обліку, про необхідність залишення свого місця проживання на строк понад 60 днів, але не більше 90 днів, із зазначенням причин відсутності.

Зазначена норма Закону суттєво порушує свободу пересування, гарантовану кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, ст. 33 Конституції України та Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання».

Валентина, 1945 р.н., та її чоловік, що виїхали зі свого постійного місця проживання у м. Горлівка до м. Торецьк Донецької області ще у жовтні 2014 року і майже одразу отримали статус ВПО. Навесні 2016 року у подружжя виникла необхідність відвідати свою квартиру, що залишилася у м. Горлівка, у зв'язку з тим, що її затопили сусіди. Сім'я була вимушена на деякий час залишитися у м. Горлівка для проведення ремонту житла. Крім того, чоловік Валентини відчув погіршення здоров'я та, зважаючи на літній вік та значну тривалість процедури перетину лінії розмежування, подружжя вирішило не повертатися до м. Торецьк, поки чоловік не одужає. Коли вони повернулися до м. Торецьк, то виявили, що виплату пенсії їм було припинено у зв'язку із скасуванням довідок ВПО через те, що вони були відсутні за своїм місцем проживання понад 60 днів. При цьому, жодних письмових повідомлень про позбавлення статусу вони не отримували. Валентина та її чоловік перебували у розпачі та обуренні, оскільки втратили єдине джерело доходу, яким для них була пенсія, задля отримання якої літні люди тяжко працювали все своє життя. Єдиним виходом із ситуації немолоде подружжя бачило повернення до м. Горлівка, де в них принаймні залишилося власне житло.

Задля вирішення цієї прогалини необхідно виключити норми щодо скасування довідки ВПО у випадку відсутності понад 60 днів особи за місцем проживання та обов'язку особи попереджати орган соціального захисту про свою відсутність із Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

НЕМОЖЛИВІСТЬ ОТРИМАТИ СТАТУС ВПО У ВИПАДКУ, ЯКЩО ОСОБА ПЕРЕМІЩУЄТЬСЯ В МЕЖАХ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

На теперішній час Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та Постанова № 509 жодним чином не регулюють можливість отримання довідки ВПО особою, яка за об'єктивних причин перемістилася в межах того самого населеного пункту. Водночас такі випадки непоодинокі. Так, доволі часто особі доводиться переміщуватися у випадку, коли її житло зруйновано або пошкоджено внаслідок збройного конфлікту, або ж знаходиться в небезпечному районі тощо. Такі особи змушені винаймати житло, докладати додаткових зусиль для влаштування свого побуту, і водночас не мають особливого статусу та будь-якої додаткової підтримки від держави. Така доля спіткала мешканців цілого мікрорайону м. Маріїнка (Донецька область), оскільки вулиця Зелений Гай є стратегічною позицією, зайнятою військовими, відповідно власники житла не мають доступу до своєї нерухомості та вимушені винаймати житло в інших районах міста.

Мати Михайла, 1963 року народження, літня жінка, проживала у с. Шуми (Донецька область), яке відноситься до Торецької міської ради. Під час масованого обстрілу житло жінки було повністю зруйновано. Михайло, що проживає у м. Торецьк, забрав мати до себе. Фактично особа похилого віку втратила все, що їй належало, фінансова можливість відновити зруйноване житло у родини відсутня. Мати Михайла, яка звикла жити у власному домі в селищі, страждає від необхідності проживати у місті та водночас не отримує жодної додаткової підтримки від держави.

Потрібно внести зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та Постанови № 509, якими передбачити можливість реєстрації в якості ВПО осіб, що перемістилися в межах населеного пункту у випадку, якщо ними буде надано документи, що підтверджують необхідність переміщення.



ВІДСУТНІСТЬ БУДЬ-ЯКОГО СПЕЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ В ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ЛІНІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ

Незважаючи на збройний конфлікт, що триває, та на небезпеку для життя і здоров'я, багато осіб, як і раніше, залишаються жити у населених пунктах, розташованих безпосередньо біля лінії розмежування. Такі населені пункти часто продовжують піддаватися артилерійським обстрілам, мешканці цих населених пунктів не мають доступу до базових послуг, зокрема таких, як освіта та медицина, а через пошкодження комунікацій також і до комунальних сервісів. У багатьох випадках житло осіб постраждало внаслідок обстрілів, належні їм земельні ділянки забруднено мінами або вибухонебезпечними залишками війни. Оскільки такі особи не виїзять до безпечніших районів, вони не можуть отримати статус ВПО. Водночас жодного спеціального статусу для таких постраждалих від конфлікту осіб законодавством не встановлено, вони не мають жодних додаткових гарантій чи пільг.

Необхідно прийняти нормативний акт, що наділяє спеціальним статусом осіб, котрі проживають вздовж лінії зіткнення (наприклад, на лінії розмежування та на відстані до 10 км від лінії розмежування, визначеної постановою Верховної Ради України від 17 березня 2015 року № 252-VIII), та

надати таким особам додаткові гарантії (наприклад, грошову допомогу, забезпечення безкоштовним житлом у більш безпечних районах тощо).

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО РОЗГЛЯД СПРАВИ СТОРІН, ЩО МешКАЮТЬ НА НЕПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ ТЕРИТОРІЇ. ВСТУП У ЗАКОННУ СИЛУ РІШЕННЯ СУДУ

Значною перешкодою в доступі до правосуддя є неможливість повідомити про розгляд справи ту сторону, яка мешкає на непідконтрольній Уряду України території. Згідно з чинним Цивільним процесуальним кодексом України розгляд справи без повідомлення іншої сторони є неможливим. Якщо Відповідач, зареєстроване місце проживання (перебування) якого або місцезнаходження чи місце роботи якого невідоме, викликається до суду через оголошення у пресі. З моменту опублікування оголошення про виклик Відповідач вважається повідомленим про час і місце розгляду справи. Наразі єдиним можливим ЗМІ є «Урядовий кур'єр», який не розповсюджується для широкого загалу, а оголошення коштує близько 500 грн. Також оголошення друкується після винесення ухвали суду, вихід у друк номера не завжди збігається із датою, на яке призначено судовий розгляд.

Це також стосується вступу в законну силу рішень суду, прийнятих за аналогічних обставин.





У Цивільному процесуальному кодексі України потрібно передбачити повідомлення відповідача чи інших осіб, які беруть участь у справі, місце проживання яких невідомо або знаходиться на непідконтрольній території чи на лінії зіткнення, шляхом публікації виклику, а також інформації про судові рішення на офіційному порталі судової влади, а не в ЗМІ.

БЕЗОПЛАТНА ВТОРИННА ПРАВОВА ДОПОМОГА ДЛЯ ВПО

ВПО, які вимушені звертатись до суду, практично позбавлені можливості скористатись правовою допомогою, навіть якщо фактично їх дохід на 1 гривню більший встановленого мінімуму. Основні звернення до суду, з якими звертаються ВПО, стосуються встановлення юридичного факту народження або смерті, оскарження рішень, дій або бездіяльності органів влади, що є наслідком конфлікту. Особа, яка звертається до суду за зазначеними підставами, повинна мати право скористатись безоплатною вторинною правовою допомогою у справах, що пов'язані з конфліктом або її переміщенням.

Таким чином, потрібно надати можливість отримання ВПО безоплатної вторинної правової допомоги у справах що, пов'язані з конфліктом або з її переміщенням. Взяти за основу законопроект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правової допомоги та підвищення якості її надання», доповнити його зазначеними підставами надання безоплатної вторинної правової допомоги для ВПО.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВПО ТА ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ У РЕЗУЛЬТАТІ КОНФЛІКТУ, ВІД СПЛАТИ СУДОВОГО ЗБОРУ У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОНФЛІКТОМ АБО ПЕРЕМІЩЕННЯМ

Значною перешкодою в доступі до правосуддя для ВПО або осіб, постраждалих від конфлікту, є судовий збір, який повинна сплатити особа при зверненні до суду. Для багатьох ВПО та осіб, постраждалих від конфлікту, це є дуже суттєвою сумою, тому вони не звертаються до суду за захистом своїх прав. Так, судовий збір для встановлення факту народження або смерті складає 251 грн. 20 коп, а за позовом до УПТЄЗН про неправомірність відмови призначення або скасування адресної допомоги судовий збір складає 551 грн. Згідно з чинним законодавством суд за мотивованим клопотанням має право відстрочити, зменшити або звільнити сторону від сплати судового збору, але це потребує від особи значних зусиль щодо отримання довідок про доходи, що свідчить про її складне матеріальне положення. Також слід зазначити, що це є правом судді, яке він застосовує у виняткових випадках. Також немає змоги оскаржити рішення судді про відмову у звільненні від сплати судового збору

Для вирішення цієї проблеми можливо внести зміни до Закону України «Про судовий збір», розширивши коло осіб, які звільнені від сплати судового збору на ВПО та осіб, постраждалих від конфлікту (що мешкають на лінії розмежування), у разі їх звернення із заявами про встановлення юридичного факту народження або смерті, отримання статусу ВПО, отримання адресної допомоги.

Рекомендації

до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади:

1. Внести зміни до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» шляхом доповнення статтею про звільнення від сплати податку на нерухоме майно майна, яке знаходиться в населених пунктах, що розташовані на лінії розмежування, перелік яких встановлено актом Кабінету Міністрів України»;

2. Внести зміни до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» шляхом доповнення статтею про звільнення фізичних та юридичних осіб, у тому числі нерезидентів, які є власниками житлової нерухомості, від оподаткування доходів від надання нерухомості в оренду, житловий найм внутрішньо переміщеним особам.

3. Внести зміни до Податкового кодексу України шляхом доповнення:

3.1. категорією об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, які не є об'єктом оподаткування (поряд з об'єктами житлової та нежитлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження) об'єктами, які розташовані на лінії розмежування, перелік яких встановлено актом Кабінету Міністрів України»;

3.2. категорією об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, які не є об'єктом оподаткування, та які були пошкоджені чи зруйновані в результаті конфлікту на сході України.

4. Внести зміни до Податкового кодексу України шляхом доповнення:

- статтею про звільнення фізичних та юридичних осіб, у тому числі нерезидентів, які є власниками житлової нерухомості, від оподаткування доходів від надання нерухомості в оренду, житловий найм внутрішньо переміщеним особам.

5. Розробити Порядок фіксації чи обстеження зруйнованих (знищених) або пошкоджених житлових об'єктів. У Додатку до такого нормативного акту затвердити форму уніфікованого акту обстеження.

6. Розробити унормований на законодавчому рівні механізм оцінювання матеріальної шкоди.

7. Привести у відповідність до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» постанову Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016р. № 646 стосовно відомостей, що вносяться до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, зокрема в частині відомостей про виплачені їм грошові суми для забезпечення тимчасового поселення та отримання постійного житла.

8. Розробити Порядок відшкодування збитків фізичним особам за зруйноване (знищене) або пошкоджене житло.

9. Розробити Державну комплексну програму щодо всебічної підтримки та соціальної адаптації ВПО, у якій передбачити короткострокові, середньострокові та довгострокові державні заходи щодо забезпечення постійним житлом, виділення земельних ділянок під забудову, будівництво, реконструкцію, відновлення та переобладнання комунального житлового фонду в інтересах ВПО.

10. Розробити Державну програму заходів щодо фінансово-інвестиційної підтримки індивідуального житлового будівництва та придбання житла для ВПО з урахуванням наявності робочих місць у регіонах дії такої програми.

11. Розглянути як альтернативний варіант унормування питання пільгового кредитування шляхом внесення змін до вже існуючих державних програм з підтримки певних категорій громадян для будівництва (придбання) житла, зокрема, це: Державна цільова соціально-економічна програма

будівництва (придбання) доступного житла на 2010 - 2017 роки; Державна програма здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов; Державна програма забезпечення молоді житлом на 2013 - 2017 роки; Програма «Власний дім».

12. Напрацювати механізму кредитування без участі держави.

13. Розробити Типове положення про взяття на облік та передачу до комунальної власності безхазяйного майна та відумерлої спадщини на території відповідної місцевої громади з урахуванням ЗУ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової долі земельних ділянок, власники яких померли.

14. Для надання внутрішньо переміщеним особам в оренду на пільгових умовах об'єктів нерухомості, що вносимуться до реєстру, внести зміни до ЗУ України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та до інших нормативно-правових актів, якими регулюється порядок надання житлових приміщень із житлового фонду соціального призначення (з урахуванням розподілення та використання наявного тимчасового житла шляхом квотування).

15. Обговорити питання правомірності примусового вилучення майна військовими в умовах конфлікту з представниками Міністерства оборони України, представниками військово-цивільних адміністрацій та органів місцевого самоврядування;

16. Напрацювати механізми відшкодування коштів за вилучення квартир, житлових будинків, спожиті військовими у самозайнятому житлі послуги ЖКГ; механізми отримання компенсації за втрачені доходи від оренди пайових земель.

17. Забезпечити можливість виїзду з тимчасово непідконтрольної території осіб, які втратили паспорт, шляхом внесення змін до Тимчасового порядку з контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, наприклад, щодо:

- отримання дозволу на перетин лінії зіткнення за тимчасовим посвідченням, що

підтверджує особу громадянина України;

- виїзду з тимчасово непідконтрольної території за електронним тимчасовим посвідченням, що підтверджує особу громадянина України, яке оформлюється органами Державної міграційної служби за заявою та документами, поданими особою в електронному вигляді та містить відповідні ступені захисту. Створення електронного реєстру осіб, яким видане таке тимчасове посвідчення;

- можливості оформлення дозволу на перетин лінії зіткнення за будь-якими документами, що містять фотокартку, ПІБ особи або за ІПН;

- можливості перетнути лінію розмежування за рішенням керівника координаційного центра, за умови пред'явлення на блок-посту або на контрольно-пропускному пункті в'їзду-виїзду будь-якого документа, що містить фотографію, ПІБ та інші дані про особу, або її копії, або підтвердження особи показаннями свідків;

- забезпечення присутності на КПВВ представників Державної міграційної служби для проведення процедури встановлення особи та документування її паспортом безпосередньо на КПВВ.

18. Вдосконалити Реєстр дозволів для переміщення осіб у районах конфлікту шляхом:

- створення окремого електронного реєстру для осіб, які втратили паспорт;

- забезпечення технічної можливості отримати дозвіл на перетин лінії зіткнення на підставі тимчасового посвідчення, що підтверджує особу громадянина України, або інших документів, що містять фотографію та ПІБ особи.

19. Розробити нормативний акт, що наділятиме СБУ або Державну прикордонну службу України повноваженнями щодо супроводження осіб, які втратили паспорт на тимчасово непідконтрольній території, з метою їх документування паспортом, внести відповідні норми до законодавства про визначний державний орган.

20. Розробити зміни до чинного законодавства з метою наділення міжнародних гуманітарних організацій повноваженнями щодо

представництва осіб, які втратили паспорт на тимчасово непідконтрольній території, з метою їх документування паспортом без нотаріально посвідченої довіреності.

21. Внести зміни до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» та «Правил реєстрації місця проживання», затверджених Постановою КМУ № 207 від 02.03.2016 р., якими наділити органи місцевого самоврядування (в тому числі Донецьку та Луганську військово-цивільні адміністрації, які здійснюють повноваження відповідних обласних рад) повноваженнями реєструвати постійне місце проживання осіб на тимчасово непідконтрольній Уряду України території.

22. Внести зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та «Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 509 від 01.10.2014 року, щодо:

- забезпечення можливості реєстрації ВПО та отримання відповідної довідки за заявою належним чином уповноваженого представника особи;

- підтвердження факту переміщення дитини, не документованої паспортом, відомостями про зареєстроване місце проживання на території, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, її батьків, усиновлювачів або одного з них, опікуна тощо;

- надання статусу ВПО особі, яка переміщується в межах однієї територіальної одиниці за умови надання документів, що підтверджують об'єктивні причини, які спричинили внутрішнє переміщення (наприклад, документи, що підтверджують зруйнування житла, неможливість доступу до житла, небезпеку для життя та здоров'я тощо);

- виключення норм щодо скасування довідки ВПО у випадку відсутності понад 60 днів особи за місцем проживання.

23. Розроблення комплексної державної соціальної програми забезпечення соціальними виплатами та пенсіями ВПО та осіб, які постійно проживають на тимчасово непідконтрольній території.

24. Внесення змін до чинного законодавства з метою скасування норм щодо реєстрації особи як ВПО та відкриття рахунку в установі «Державний ощадний банк України» як умов надання особі можливості отримувати соціальні виплати та пенсію.

25. Внесення змін до чинного законодавства з метою пенсійного забезпечення осіб відповідно до Законів України «Про пенсійне забезпечення» та «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у переміщених з тимчасово непідконтрольної території органах Пенсійного фонду України або головних територіальних органах Пенсійного фонду в областях відповідно до принципу територіальності (за зареєстрованим місцем постійного проживання), за умови відкриття рахунку в будь-якій банківській установі.

Подяка

Цей звіт був би неможливий без підтримки та участі Агентства Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, офісу Ради Європи в Україні, Управління Організації Об'єднаних Націй з координації гуманітарних питань, Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, «Всеукраїнської спілки ВПО», Донецької обласної державної адміністрації, Управління Пенсійного фонду в Донецькій області, Управління Пенсійного фонду в місті Краматорську, Краматорського міського центру зайнятості, Департаменту соціального захисту населення Луганської обласної державної адміністрації, Радника з питань ВПО Міністерства соціальної політики в Донецькій області, Головного територіального управління юстиції в Луганській області, Головного територіального управління юстиції в Донецькій області, Донецького апеляційного адміністративного суду, Луганського окружного адміністративного суду, Донецького окружного адміністративного суду, Апеляційного суду Луганської області, Апеляційного суду Донецької області, Рубіжанського міського суду Луганської області, Краматорського міського суду Донецької області, Ради адвокатів Донецької області, Данської ради у справах біженців, Громадської організації «Людина в біді», Благодійного фонду «Право на захист», Благодійного фонду Схід-SOS, Благодійного фонду «Слов'янське серце», Об'єднання Відповідальних Громадян «Відповідальні громадяни», Громадської організації «Країна вільних людей», Благодійного фонду «Я вірю в Україну», Першої слов'янської державної нотаріальної контори, Громадської організації «Проліска», Благодійного фонду «Пліч-о-пліч», Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Донецькій області, Краматорського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Луганській області та ПАТ «Ощадбанк», які брали активну участь у засіданнях круглого столу, організованих Норвезькою радою у справах біженців протягом 2016 року.

Окрема подяка районним, міським та селищним радам, військово-цивільному співробітництву, управлінням юстиції, управлінням праці та соціального захисту населення, центрам зайнятості, відділенням та управлінням державної міграційної служби та судам Луганської та Донецької областей, особливо тим, що розташовані вздовж лінії розмежування, які витратили свій час та надали інформацію й поділилися досвідом для укладання цього звіту.

NRC висловлює велику подяку кожному з 29 613 внутрішньо переміщених та постраждалих внаслідок конфлікту осіб та їх сімей, які звернулися протягом 2016 року до NRC ICLA та виявили довіру для вирішення своїх проблемних питань та відновлення порушених прав.



Цей документ опубліковано за фінансової підтримки
Європейського союзу, Агентства ООН у справах біженців та Міністерства закордонних справ Норвегії.

Для більш детальної інформації зверніться, будь ласка, до Мірадїї Ходжа,
менеджера розвитку проекту «Інформування, консультування та правова допомога»
Норвезької ради у справах біженців в Україні за електронною поштою: miradije.hodza@nrc.no.

Цей документ охоплює діяльність з надання гуманітарної допомоги,
здійсненої за фінансової підтримки Європейського союзу,
Агентства ООН у справах біженців (UNHCR) та Міністерства закордонних справ Норвегії.

Зміст цього документу – відповідальність лише Норвезької ради у справах біженців,
а висловлені в ньому думки в жодному разі не можна тлумачити як такі, що відображають офіційну позицію
Європейського союзу, Агентства ООН у справах біженців (UNHCR) чи Міністерства закордонних справ Норвегії.

Європейська Комісія, Агентство ООН у справах біженців (UNHCR) та Міністерство закордонних справ Норвегії
не несуть відповідальність за те, як може бути використана інформація, що міститься в цьому документі.



Фінансується в рамках
Гуманітарної допомоги
Європейського союзу



Norwegian Ministry
of Foreign Affairs